



**Na drodze  
do Europejskiego Obszaru  
Szkolnictwa Wyższego**

*materiały do wykładu*



**Ewa Kula**

0 500 km

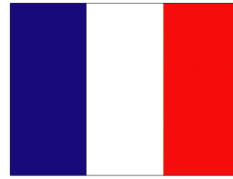




## EU-15 Countries



Germany



France



Luxembourg



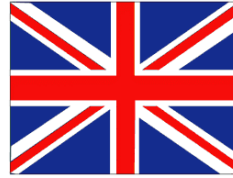
Belgium



The Netherlands



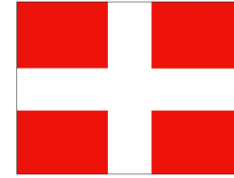
Italy



United Kingdom



Finland



Denmark



Sweden



Spain



Portugal



Austria



Ireland



Greece

## EU-25 Countries (2004)



Poland



Hungary



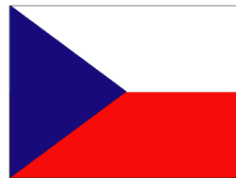
Estonia



Latvia



Lithuania



Czech



Slovakia



Slovenia



Malta



Cyprus

## Proces Boloński – geneza i rozwój.

Dziewiętnastego czerwca 1999 r. ministrowie edukacji 29 krajów europejskich podpisali wspólne zobowiązanie do zreformowania struktur narodowych systemów szkolnictwa wyższego w celu stworzenia warunków do utworzenia **Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego**.

□ zjawiska, opisane w dokumencie pt. *Trends in Learning Structures in Higher Education*:

- wielka różnorodność struktur szkolnictwa wyższego,
- brak rozbieżności w zakresie stopni naukowych,
- zróżnicowanie czasu trwania i struktury studiów,
- zróżnicowanie w zakresie wymagań stawianych kandydatom na studia, organizacji studiów, odpłatności za studia i pomocy materialnej dla studentów,
- zacieranie się granicy dzielącej sektor uniwersytecki z nieuniwersyteckim (tworzenie instytucji o statusie bliskim uniwersytetom),
- poświęcanie zbyt małej uwagi przez rządy i instytucje szkolnictwa wyższego kwestiom i wyzwaniom zewnętrznym, związanym z atrakcyjnością europejskiego szkolnictwa wyższego w świecie,
- niedoinformowanie państw wyrażających wolę reform o kierunkach koniecznych zmian oraz zmian realizowanych przez inne kraje[\*].

---

[\*] Ostaszewska A., Sławecki B., Wizja szkolnictwa wyższego w świetle Deklaracji Bolońskiej. w: Akredytacja programów dydaktycznych i uczelni jedną z dróg podniesienia jakości nauczania. Materiały konferencyjne pod red. J. Dietla i Z. Sapijaszki. Łódź 2001, s. 285-295.

## Proces Boloński – geneza i rozwój

- ❑ **uniwersytety i inne szkoły wyższe powinny realizować następujące funkcje:**
  - ❖ uczestniczyć w debatach etycznych i społecznych dotyczących przyszłości,
  - ❖ prowadzić badania i kształcić kadry wysoko kwalifikowanych specjalistów, stosownie do zmieniających się potrzeb życia gospodarczego i społecznego,
  - ❖ pełnić rolę głównego ośrodka edukacji ustawicznej przez całe życie,
  - ❖ poszerzać współpracę międzynarodową, której znaczenie systematycznie wzrasta.
- ❑ **Biała Księga Kształcenia i Doskonalenia „Nauczanie i uczenie się. Na drodze do uczącego się społeczeństwa” wyróżnia trzy wielkie czynniki przemian społecznych i edukacyjnych :**
  1. Rozwój społeczeństwa informacyjnego. Technologie informacji wkraczają w sposób masowy zarówno w działania związane z procesem produkcji, jak i w edukację;
  2. Procesy globalizacji. Globalizacja ekonomii wyraża się swobodnym przepływem kapitałów, dóbr i usług;
  3. Przemiany cywilizacji naukowo-technicznej. Powstaje nowy model zdobywania wiedzy i tworzenia, łączący wysoką specjalizację z kreatywnością.

## Wizja szkolnictwa wyższego w raportach edukacyjnych

- ❑ Jednymi z pierwszych raportów, poruszających znaczenie szkolnictwa wyższego między innymi w procesie kształcenia ustawicznego były: słynny raport E. Faure'a „Uczyć się, aby być” oraz raport J.W.Botkina, M.Elmandjra, M. Malitza „Uczyć się bez granic. Jak zewrzeć „lukę ludzką”
- ❑ Najwięcej uwagi szkolnictwu wyższemu wszystkich typów poświęcono w raporcie dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku, pod przewodnictwem J. Delorsa „Edukacja. Jest w niej ukryty skarb”.

Zdaniem UNESCO u progu XXI wieku uniwersytet powinien stawać się ośrodkiem nie tylko studiów, ale i szeroko rozumianej kultury.

Raport zwraca także uwagę na nieuchronność ewolucji uniwersytetu, z uwzględnieniem rynku pracy i przyszłej struktury zatrudnienia specjalistów z wyższym wykształceniem. Wszystko wskazuje na nieodwracalny charakter tej tendencji.



# Szkolnictwo wyższe w dokumentach Unii Europejskiej

- ❑ Kompetencje Wspólnoty dotyczące polityki edukacyjnej zwiększył

## TRAKTAT Z MAASTRICHT

zawarty 7 II 1992 r. (Treaty on European Union, wszedł w życie 1 XI 1993 r.). Traktat ten jest drugą, po Jednolitym Akcie Europejskim, gruntowną reformą traktatów założycielskich Wspólnot Europejskich.

W art. 126 czytamy:

1. Wspólnota przyczynia się do podnoszenia poziomu edukacji, zachęcając państwa członkowskie do współpracy, i jeśli to konieczne, wspierając i uzupełniając ich działalność, jednocześnie całkowicie respektując odpowiedzialność Państw Członkowskich za treści nauczania, organizację systemu edukacji, ich różnorodność kulturową i językową;
2. Działalność Wspólnoty ma na celu:
  - rozwój europejskiego wymiaru edukacji, zwłaszcza przez naukę i rozpowszechnianie języków obcych państw członkowskich;
  - popieranie wymiany studentów i nauczycieli, zwłaszcza poprzez zachęcanie do wzajemnego uznawania dyplomów i okresów studiów;
  - wspieranie współpracy pomiędzy ośrodkami edukacyjnymi;
  - rozwój wymiany informacji i doświadczeń w kwestiach wspólnych dla systemów edukacyjnych Państw Członkowskich;
  - popieranie rozwoju wymiany młodzieżowej i wymiany instruktorów społecznych i edukacyjnych;
  - popieranie rozwoju edukacji zaocznej (...).



## Szkolnictwo wyższe w dokumentach Unii Europejskiej

- ❑ W celu praktycznej realizacji postanowień traktatów Rada Unii Europejskiej i Parlament swoimi decyzjami uruchomiły programy edukacyjne dla podmiotów wspólnotowych, które są finansowym instrumentem i wsparciem polityki edukacyjnej w wymiarze europejskim. Wśród nich olbrzymie znaczenie mają **SOKRATES**, **LEONARDO** da **VINCI** i **MŁODZIEŻ**.



# Program SOKRATES

jest programem w dziedzinie edukacji wyższej i średniej. Został ustanowiony decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z 14 marca 1995 r.  
**Konsoliduje on programy:**

## ERAZMUS

(szkolnictwo wyższe) wymiana studentów i nauczycieli akademickich, promocja uniwersytetów o zasięgu europejskim, współpraca międzynarodowa, stypendia;

## COMENIUS

(szkolnictwo średnie) – współdziałanie między szkołami, edukacja dzieci pracowników migrujących, unowocześnianie i doskonalenie umiejętności personelu nauczycielskiego;

## LINGUA

poprawa znajomości języków obcych;

## EURYDICE

wymiana informacji;

## ARION

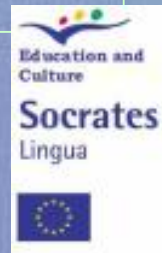
wizyty studyjne dla osób zarządzających oświatą;

## GRUNDTVIG

mający na celu promowanie innowacyjnych metod w kształceniu dorosłych, rozszerzenie współpracy między instytucjami kształcącymi dorosłych w Europie, podnoszenie jakości kształcenia nauczycieli i osób dorosłych, promowanie idei uczenia się przez całe życie;

## MINERVA

promowanie kształcenia otwartego i na odległość oraz technologie informatyczno-komunikacyjne w edukacji (ICT).



# Program LEONARDO da VINCI

jest programem edukacji i kształcenia zawodowego. Został ustanowiony decyzją Rady Europejskiej z 6 grudnia 1994 r.

LEONARDO wspiera i uzupełnia działania państw członkowskich Unii Europejskiej, mające na celu doskonalenie polityki w zakresie edukacji i szkolenia zawodowego. Jest programem dostępnym dla przedsiębiorstw, partnerów społecznych, wyższych uczelni, władz państwowych, prywatnych i instytucji zajmujących się edukacją i kształceniem zawodowym.

## Tworzą go programy:

**PETRA**

dotyczący kształcenia początkowego;

**COMETT**

wspólnotowy program edukacji i kształcenia w zakresie technologii i dotyczący współpracy wyższych uczelni z przedsiębiorstwami;

**EUROTECNET**

promocja kwalifikacji związanych z innowacjami technologicznymi;

**LINGUA**

dotyczący jakościowej i ilościowej poprawy znajomości języków obcych w Europie;

**IRIS**


obejmujący wizyty, wymianę doświadczeń i informacje w zakresie zawodowego kształcenia kobiet .




# Program MŁODZIEŻ

jest adresowany do młodych ludzi w wieku 15 – 25 lat. Umożliwia im nawiązywanie kontaktów międzynarodowych i wymianę doświadczeń oraz zachęca do podejmowania działań na rzecz społeczności lokalnej, promując jednocześnie ideę zjednoczonej Europy. Program ten podzielony jest na pięć „Akcji”, z których każda ma inny charakter i odmienne cele

**PROGRAM  
MŁODZIEŻ**




Edukacja i Kultura



**Narodowa Agencja Programu MŁODZIEŻ**

00-551 Warszawa, ul. Mokotowska 43,  
tel. (+48 22) 622 37 06, 628 60 14  
fax (+48 22) 662 37 08, 628 60 17  
e-mail: youth@youth.org.pl

**[www.youth.org.pl](http://www.youth.org.pl)**



# Program MŁODZIEŻ

## Cele Programu:

- ❖ Przewycięzanie uprzedzeń i stereotypów zakorzenionych w mentalności i kulturze młodych ludzi,
- ❖ Przygotowywanie młodzieży do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym państw europejskich,
- ❖ Rozwijanie osobowości młodych ludzi,
- ❖ Zwiększanie udziału w życiu społecznym młodzieży z mniejszymi szansami.

## Program składa się z pięciu części zwanych Akcjami:

- Akcja 1 - Wymiana Młodzieży
- Akcja 2 - Wolontariat Europejski
- Akcja 3 - Inicjatywy Młodzieżowe
- Akcja 4 - Wspólne Działania
- Akcja 5 - Działania Wspierające



## Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego

- ❑ Pierwszym krokiem było podpisanie w Bolonii dokumentu **Magna Charta Universitatum**.

W dokumencie tym nie ustalano żadnych konkretnych zamierzeń i planów działania, pozostawiając określone postulaty jedynie w sferze oczekiwań wobec uniwersytetów, ujęte w cztery „fundamentalne zasady”.

- ❑ Kolejną inicjatywą było podpisanie w 1998 roku przez cztery kraje (Wielką Brytanię, Niemcy, Francję i Włochy) tzw. **Deklaracji Sorbońskiej**.

Kładła ona szczególny nacisk na potrzebę stworzenia w Europie wspólnego obszaru szkolnictwa wyższego jako kluczowego sposobu wspierania mobilności obywateli, poprawy możliwości ich zatrudniania, a także wszechstronnego rozwoju kontynentu.



*Magna Charta Universitatum*

Bolonia, 19 września 1988 r.

# Deklaracja Bolońska

Centralną rolę szkół wyższych w budowie kulturalnego obszaru Europy podkreśliła wspomniana wcześniej **Deklaracja Bolońska** z dnia 19 czerwca 1999 r., podpisana także przez Rzeczpospolitą Polską, gdzie zawarto stwierdzenie:

*„Mając na względzie konkurencyjność europejskich systemów edukacji na arenie międzynarodowej, zobowiązujemy się do: utworzenia obszaru wykształcenia europejskiego w celu podniesienia zatrudnienia i mobilności obywateli oraz zwiększenie międzynarodowej konkurencyjności europejskiego wykształcenia wyższego”.*

**Cele szczegółowe realizacji tego zamierzenia sformułowano następująco:**

1) osiągnięcie większej przejrzystości i porównywalności dyplomów europejskich; chodzi o przyjęcie systemu łatwo czytelnych i porównywalnych systemów oceniania, w celu promowania możliwości zatrudnienia obywateli europejskich oraz międzynarodowej konkurencyjności europejskiego systemu szkolnictwa wyższego;

2) przyjęcie dwustopniowej organizacji systemów kształcenia – systemu opartego zasadniczo na dwóch głównych etapach: licencjackim i magisterskim. Dostęp do drugiego cyklu wymaga pomyslnego ukończenia pierwszego etapu studiów, trwającego minimum trzy lata. Stopień naukowy, przyznawany po pierwszym etapie będzie również uznawany na europejskim rynku pracy jako odpowiedni poziom kwalifikacji. Drugi etap powinien prowadzić do tytułu magistra i/lub doktoratu w wielu państwach Europy.

3) przyjęcie systemu punktów kredytowych ECTS , jako odpowiedniego środka promowania jak największej mobilności studentów ;

4) zwiększenie wymiany studentów i nauczycieli akademickich:

- studentów – przez dostęp do możliwości nauki i szkolenia oraz związanych z tym usług;

- nauczycieli, naukowców oraz personelu administracyjnego – uznanie i waloryzacja okresów w europejskim kontekście badań, nauczania i szkolenia bez uszczerbku dla ich praw ustawowych;



# Deklaracja Bolońska

5) promocja współpracy europejskiej w zakresie zapewnienia jakości, w celu opracowania porównywalnych kryteriów i metodologii;

6) promocja niezbędnych europejskich wymiarów szkolnictwa wyższego, szczególnie pod względem rozwoju zawodowego, współpracy międzyinstytucjonalnej, planów dotyczących mobilności oraz zintegrowanych programów nauczania, szkolenia i badań.





## Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego - Lizbona

Rada Europejska (skupiająca szefów państw lub rządów krajów UE), podczas posiedzenia w **Lizbonie** w marcu 2000 roku, potwierdziła, że Unia Europejska stanęła w obliczu fundamentalnych zmian, będących wynikiem globalizacji i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, oraz uzgodniła, iż **do roku 2010 powinien być osiągnięty następujący cel strategiczny:**

Gospodarka europejska powinna stać się najbardziej konkurencyjną i dynamiczną gospodarką w świecie - gospodarką opartą na wiedzy, zdolną do trwałego wzrostu, tworzącą coraz większą liczbę lepszych miejsc pracy i zapewniającą większą spójność społeczną .

**Postanowienia te stały się polityczną podstawą do przygotowania i przyjęcia w dniu 14 lutego 2002 roku programu prac dotyczącego realizacji przyszłych celów systemów edukacji.**



## Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego - Praga

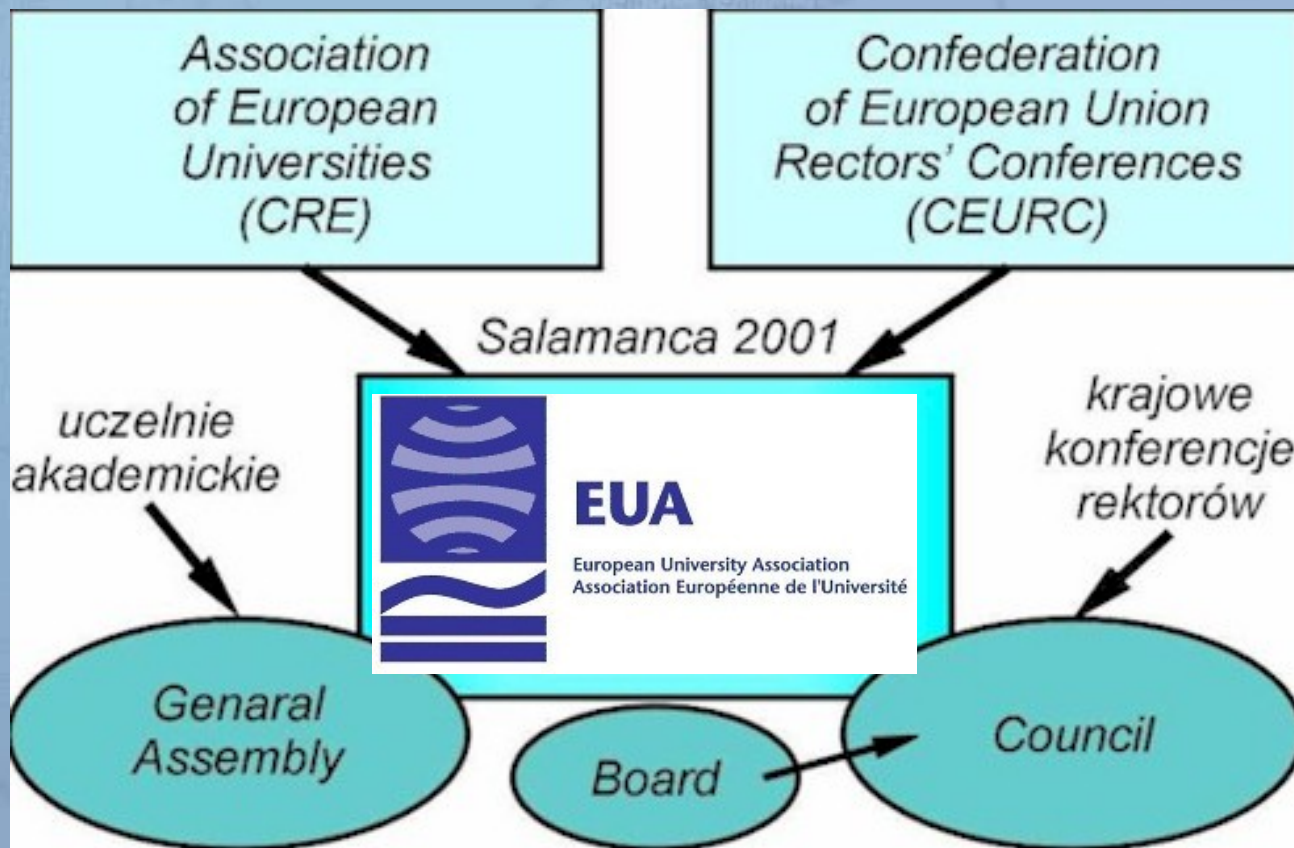
Dwa lata po podpisaniu Deklaracji Bolońskiej, ministrowie odpowiedzialni za szkolnictwo wyższe w Europie, reprezentujący 32 państwa sygnatariusze, spotkali się 19.05.2001 r. w **Pradze** w celu omówienia postępów w realizacji zadań oraz wyznaczenia kierunków i priorytetów na przyszłe lata.

Po zapoznaniu się z raportem zatytułowanym „Kontynuacja procesu bolońskiego” stwierdzono, iż cele wyznaczone przez Deklarację Bolońską są powszechnie akceptowane przez większość państw – sygnatariuszy, jak również przez uniwersytety i inne instytucje szkolnictwa wyższego oraz traktowane jako podstawa wyznaczania kierunków rozwoju szkolnictwa wyższego.

Ponadto ministrowie zapoznali się z wynikami „Konwencji europejskich instytucji szkolnictwa wyższego” (Salamanca, 29-30.03.2001) oraz z rekomendacjami „Konwencji studentów europejskich (Goeteborg, 24-25.03.2001), a także podkreślili rolę zaangażowania Europejskiego Stowarzyszenia Uniwersyteckiego (EUA) i Krajowych Związków Studentów Europy (ESIB) we wdrażaniu procesu bolońskiego.

# ROLA EUROPEAN UNIVERSITY ASSOCIATION

Szczególną rolę w Procesie Bolońskim odgrywa **European University Association**. EUA zostało utworzone 31 marca 2001 roku w wyniku połączenia się dwóch wcześniej niezależnych organizacji reprezentujących środowisko uczelni akademickich - Association of European Universities (CRE) oraz Confederation of European Union Rectors' Conferences (CEURC). Regulamin EUA przewiduje dwa rodzaje członkostwa - indywidualne i zbiorowe. Członkami indywidualnymi EUA są uczelnie akademickie, tzn. uczelnie mające prawo do nadawania stopnia doktora, członkami zbiorowymi - krajowe konferencje rektorów uczelni akademickich. Organem EUA podejmującym większość decyzji jest Council - ciało, w skład którego wchodzi przewodniczący krajowych konferencji rektorów.



## Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego - ocena

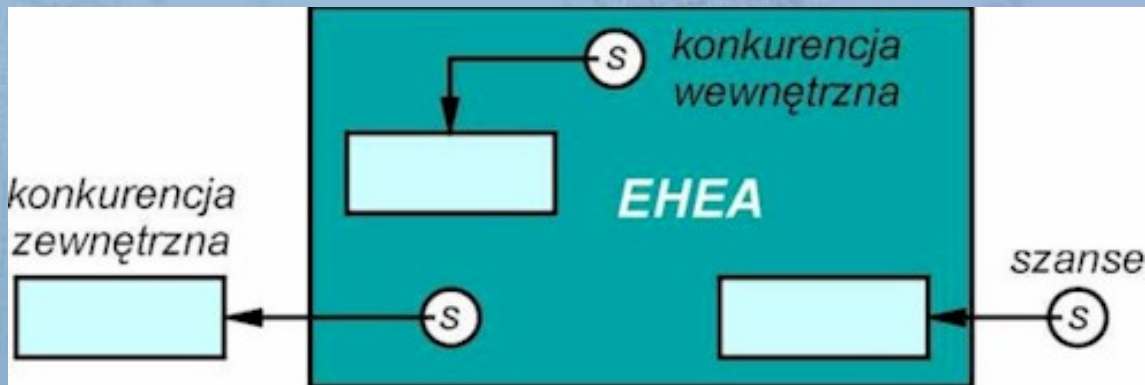
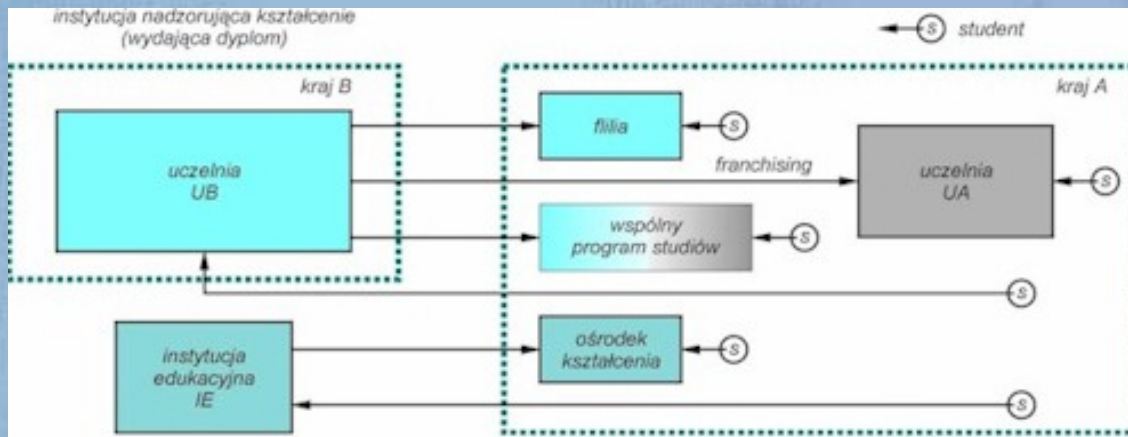
Bezsporną jest zatem kwestia istnienia „europejskiej platformy porozumienia w sprawach jakości kształcenia”. **Ocena jakości kształcenia może mieć formę:**

- 1) ewaluacji, tzn. oceny połączonej z syntetycznym przedstawieniem wniosków, obejmujących w szczególności listę dostrzeżonych mankamentów oraz zalecenia działań prowadzących do ich usunięcia;
- 2) akredytacji, tzn. stwierdzenia zgodności (lub niezgodności) sposobu działania podmiotu z uzgodnionymi standardami (wynik akredytacji ma charakter binarny i wiąże się z udzieleniem lub nieudzieleniem akredytacji, przy czym akredytacja może być udzielona warunkowo)

Do zadań stojących przed szkolnictwem wyższym w kontekście globalizacji zaliczyć należy zagadnienie „kształcenia bez granic” (transnational education).



## "KSZTAŁCENIE BEZ GRANIC"



Termin "kształcenie bez granic" (transnational education, borderless education) odnosi się do usług edukacyjnych na poziomie wyższym, charakteryzujących się tym, że odbiorca usług znajduje się w innym kraju niż instytucja oferująca. W przypadku korzystania przez studenta znajdującego się w kraju A z usług uczelni UB, będącej elementem systemu szkolnictwa wyższego w kraju B, **"kształcenie poza granicami" przybiera najczęściej następujące formy:**

- ❑ studia prowadzone są w znajdującej się w kraju A filii zagranicznej uczelni UB;
- ❑ następuje przekazanie uprawnień (franchising) do oferowania usług (prowadzenia studiów) przez uczelnię UB do uczelni UA działającej w kraju A, przy czym uczelnia UB "firmuje" swoim autorytetem i dokumentami (często dyplomami) działania uczelni UA;
- ❑ istnieje wspólny program studiów prowadzony przez uczelnie UA i UB znajdujące się w krajach A i B;
- ❑ studia lub inne usługi edukacyjne świadczone w systemie kształcenia na odległość przez uczelnię UB.

## Kształcenie ustawiczne (Lifelong learning)

Podobnych uregulowań wymaga inicjatywa dotycząca kształcenia ustawicznego.

**Strategia wdrażania idei uczenia się przez całe życie ma następujące cele:**

- 1) zagwarantowanie powszechnego dostępu do kształcenia – zdobywania i odnawiania umiejętności niezbędnych do czynnego uczestnictwa w społeczeństwie wiedzy i informacji;
- 2) podniesienie poziomu inwestowania w zasoby ludzkie;
- 3) opracowanie skutecznych metod nauczania i uczenia się oraz odpowiednich warunków wdrażania idei kształcenia ustawicznego;
- 4) opracowanie i ulepszenie narzędzi do oceny efektów procesu uczenia się, szczególnie odbywającego się poza instytucjami;
- 5) zapewnienie łatwego dostępu do informacji.



## Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego - Barcelona

Rada i Komisja Europejska wystąpiły jednocześnie z ważnym przesłaniem politycznym, zawartym w raporcie skierowanym do Rady Europejskiej na posiedzeniu w **Barcelonie** w dniach 15 i 16 marca 2002 roku. **Zwrócono w nim uwagę na następujące kwestie:**

Niezależnie od efektywności polityki w różnych dziedzinach, gospodarka Unii Europejskiej, jeżeli będzie oparta na wiedzy, może stać się najbardziej konkurencyjną i dynamiczną gospodarką w świecie.

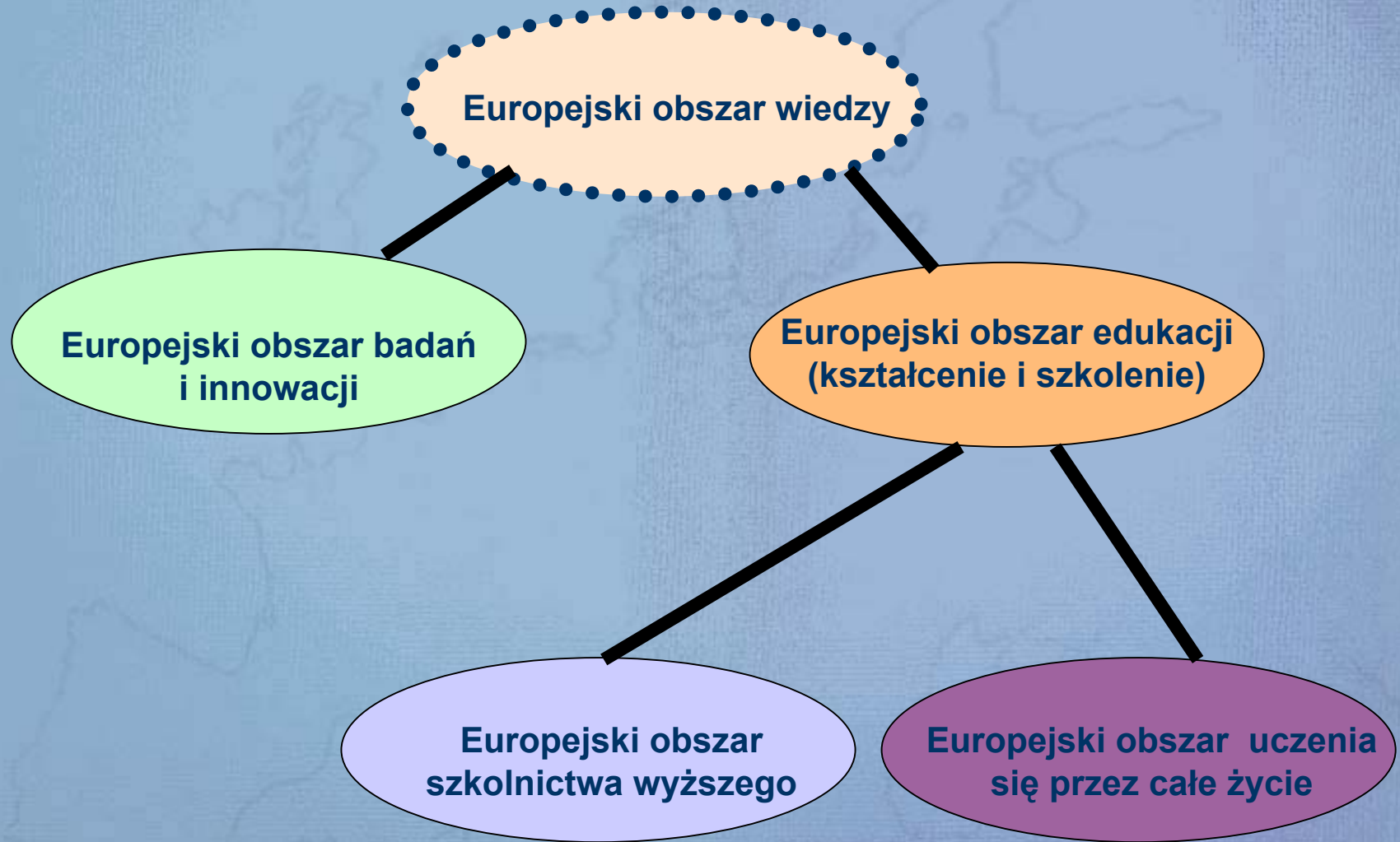
Edukacja jest czymś więcej niż jedynie czynnikiem dającym szansę na zatrudnienie.

Deklaracje i działania ministrów edukacji i Komisji Europejskiej wykraczają poza ramy nakreślone przez Radę Europejską, która wezwała do prowadzenia prac na rzecz osiągnięcia wspólnych celów.

Działania te przyniosły już pierwsze efekty w państwach członkowskich i w skali europejskiej, np. w zakresie mobilności, umiejętności podstawowych, dostępu do nauki, kształcenia i doskonalenia zawodowego, szkolnictwa wyższego, oceny i zapewniania jakości, kształcenia drogą elektroniczną (e-learning) oraz współpracy z krajami spoza UE.



# Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego





## Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego

Rangę i pełniejsze znaczenie powyższych rozważań podkreślono w przytaczanym już raporcie J. Delorsa, gdzie stwierdzono, że wprowadzie ogromna różnorodność warunków gospodarczych, społecznych i kulturowych dyktuje oczywiście zróżnicowane podejście do rozwoju edukacji, jednak podejście to powinno uwzględniać fundamentalne wartości i troski, co do których istnieje zgoda w łonie społeczności międzynarodowej i systemu Narodów Zjednoczonych: prawa człowieka, tolerancja i wzajemne zrozumienie, demokracja, odpowiedzialność, uniwersalizm, tożsamość kulturowa, dążenie do pokoju, ochrona środowiska, dzielenie się wiedzą, walka z ubóstwem, regulacja demograficzna, zdrowie.



*Euro Commission president Delors*

## Załącznik 1: Dane statystyczne

Państwa członkowskie UE	Cel 1.2. Rozwijanie umiejętności potrzebnych dla społeczeństwa wiedzy		Cel 1.4.: Zwiększanie rekrutacji w dziedzinach nauk ścisłych i technicznych		
			Odsetek studentów w szkołach wyższych (ISCED 5 i 6) w poniższych dziedzinach, 2000 rok <sup>(1)</sup>		Absolwenci kierunków ścisłych i technicznych w szkołach wyższych (ISCED 5 i 6) na 1000 mieszkańców w wieku 20-29 lat, 2000 rok <sup>(2)</sup>
	Umiejętność liczenia/ matematyka (punkty)	Umiejętność czytania i pisania (punkty)	Nauki ścisłe, matematyka i informatyka	Inżynieria, inżynieria produkcji i budownictwo	Nauki ścisłe, matematyka i informatyka; Inżynieria, inżynieria produkcji i budownictwo
Belgia	520	507	9,2	11,8	9,7
Dania	514	497	10,2	10,0	(:)
Niemcy	490	484	12,7	15,8	8,2
Grecja	447	474	(:)	(:)	(:)
Hiszpania	476	493	12,6	16,1	9,9
Francja	517	505	(:)	(:)	(:)
Irlandia	503	527	16,9	11,4	23,2
Włochy	457	487	7,6	16,8	(:)
Luksemburg	446	441	9,3	8,1	1,8
Holandia	(:)	(:)	5,9	10,7	5,5
Austria	515	507	11,6	14,0	7,1
Portugalia	454	470	9,4	17,9	6,3
Finlandia	536	546	10,6	25,6	(:)
Szwecja	510	516	11,4	19,1	11,6
Wielka Brytania	529	523	14,8	8,8	16,2

Źródło: OECD, PISA, 2000 Eurostat, UOE



## tabela- przypisy

- (1) W Niemczech i Holandii nie uwzględnia się zaawansowanych programów badawczych (ISCED 6); w Luksemburgu nie istnieje pełny system szkolnictwa wyższego, a dane dotyczą innego poziomu szkolnictwa wyższego (ISCED 5B); w Austrii nie uwzględnia się poziomu ISCED 5B.
- (2) W Holandii nie uwzględnia się zaawansowanych programów badawczych (ISCED 6); w Luksemburgu nie istnieje pełny system szkolnictwa wyższego, a dane dotyczą jedynie studiów pierwszego stopnia (ISCED 5B); w Austrii nie uwzględnia się poziomu ISCED 5B.



